

"אהבתי אתכם, אמר ה'" (מלאכי א, ב)

פרשת ואתחנן (שיחה 5) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
הבהרה: בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה

בסוף פרשתנו כתוב – "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך, בדך בחר ה' אלהיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה. לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם, כי אתם המעט מכל העמים. כי מאהבת ה' אתכם ומשומרו את השבועה אשר נשבע לאבותיכם..." (דברים ז/ ו-ח).

זאת אומרת, אין לנו לתלות את מה שה' בחר בנו בגלל זכויותינו, אלא יש כאן "אהבה בלתי תלויה בדבר". ולכן אמנם באהבה רגילה בהתבטל הדבר, תתבטל האהבה. אבל מה שה' אוהב את ישראל כיון שהאהבה איננה תלויה בשום דבר, אהבה זו לא תתבטל לעולמים (מהר"ל, "נצח ישראל", פ"א).

שתי תועלות יש בידיעה הזאת.

- א. זה מבטל מאתנו כל יאוש, כל דאגה תקיפה שמא ח"ו עם ישראל יאבד. כי "לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול" (שמו"א יב, כב). זהו דבר שבסגולה, ולא תלוי בשום סיבה אנושית-טבעית.
  - ב. עלינו לדעת שאי אפשר לעם ישראל לנתק את הקשר הזה. "והעולה על רוחכם, ק"ו לא תהיה. אשר אתם אומרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן. חי אני נאום ה' אלהים אם לא ביד חזקה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם". (יחזקאל כ, לב-לט).
- וזו לשונו של ר' צדוק: "דגם כשחוטא, הקב"ה שומרו שלא יוכל לחטוא כל כך עד שיאבד שם ישראל ח"ו ונקודת האמת ממנו... וידע אדם שאפילו הגדיל עבירות עד אין קץ, מכל מקום לא ניתק מנקודת האמת ושורש ישראל אף זיז כל שהו" (ירמיהו ל"א, קטע כח).
- הבטחה זו כתובה גם בסוף ספרי נביאים: "אהבתי אתכם אמר ה'. ואמרתם במה אהבתנו? (תשובה:) הלוא אח עשו ליעקב נאום ה', ואוהב את יעקב. ואת עשו שנאתי" (מלאכי א/ ב-ג) כלומר, לעין-אדם נראה ששני התאומים דומים זה לזה. אבל יש שינוי פנימי רוחני, הבלתי ניכר לעינים.

הרב יצחק הוטנר ("פחד יצחק", פורים, דף מב) שואל, משום מה כשאנו שָׁרִים (אחר קריאת המגילה) שיר "שושנת יעקב", אנו מתבטאים בהבלטה: "ארור המן אשר בקש לאבדי, ברוך מרדכי היהודי, ארורה זרש אשת מפחידי". והרי מצוות היום היא דוקא לבסומי עד דלא ידע מה בין זה לזה, וכביכול לטשטש כל ההבדלים?

תשובתו מעניינת וכך נוסחתה: "שני ענינים הדומים בחיצוניותם... לעומת זה יתברר לפנינו עומק מקומה של נקודת ההבדלה". כלומר, ישנה הבדלות דמיונית, שטחיות ובלתי-חשובות. אבל ישנה לעומת זאת ההבדלה המבטאת הפרש-חד ומשמעותי מה בין שני הנדונים. ככל ששניהם דומים זה לזה יותר (באופן חיצוני), כך מתבלט עוד יותר ההבדל המהותי שיש בין שניהם.

הרב הוטנר נוקט שם לדוגמא את הענין של שני השעירים לקרבן יום הכפורים: "גורל אחד לה', וגורל אחד לעזאזל" - חודה של ההבדלה הזו עוקצת עד שאנו מזדעזעים ממש למקרא שני הגורלות הללו במשפט אחד "עכ"ל. כי הנה אמרו ביומא (דף סב:). כי בעת רכישת השעירים, יש להקפיד שיהיו שווים במראה, בקומה ובדמים. כלומר, יהיו תאומים להפליא. ואחרי כל זאת, זה מובל לקודש הקדשים, וזה להפכו, לעזאזל?! הייתכן?! אלא כנראה שיש כאן אצלם דימויים שהם בלתי-חשובים אבל מתואמים מראש, המיועדים רק בכדי להבליט אח"כ עוד יותר את השוני התהומי, הפער הרחב-מני-ים שביניהם.

עד כאן תוכן רעיונו שם, לומר כי מצב של "עד דלא ידע" בא להשוות ביניהם (מרדכי והמן) אבל זה רק באופן חיצוני והתחלתי, דוקא בכדי שאח"כ יובלט עוד יותר מה הוא ההבדל המהותי שבין ישראל עכו"ם, בפזמון "שושנת יעקב".

ויש לנו להוסיף על כך דברים.

מצאנו במדרשי-חז"ל כי דרגת עשיו (סבו של המן) מגעת לגבהי מרומים.

- בצאת בניי ממצרים והתקרבו לא"י בגבול שער, "כיון שבאו ישראל לעשות עמו מלחמה, הראהו הקב"ה למשה אותו הר שהאבות קבורים בו, ואמר למשה אמור להם לישראל 'אין אתם יכולים להזדווג לו (למלחמה). עד עכשיו מתבקש לו שכן כיבוד אב" (למרות שכבר עברו מאז מעשהו קרוב לשלוש מאות שנה!?) (דב"ר א).
- "אמר רשב"ג לא כיבד בריה את אבותיו כמו אני את אבותי. ומצאתי שכיבד עשיו את אביו יותר ממני! הייתי משמש את אבי בכלים צואים, וכשהייתי הולך לשוק הייתי משליך אותן כלים ולובש כלים נאים ויוצא בהן. אבל עשיו לא היה עושה כן" (אלא היו לו בבית "בגדי חמודות" המוכנים לכיבוד אב) (שם).
- בילק"ש על עובדיה (תקמ"ט) מסופר שלעתיד לבוא, עשיו מתעטף בטליתו ובא לתבוע את חלקו בגן עדן. ע"כ.
- גם בעוה"ז, מלכות-הרשעה הזו הצבועה, נראית כאילו היא "מצעת בימה" (עורכת משפטים נגד הנואפים והרוצחים) בו בזמן שהשופטים הם עצמם השקועים באותן הנבלות עצמן עליהן הם מענישים כה בחומרא לאחרים (ב"ר ס"ה). אבל לכל הפחות לצבועים הללו ישנו סגנון תרבותי ויפה. ככה הוא "עשיו" (גימטריא "שלוש", אבל מנפנף בזיוף באימרת "שלוש").

ובכן, כלום דבר קטן הוא שְׁאָף יצחק אבינו טעה בו? בספר "שם משמאל" של אדמו"ר סוכצ'וב (על תולדות, דף רעו) מבאר שאלמלא מבט נבואי של רבקה אמנו, גם יצחק היה טועה מחמת הנראה במראית עין. וחז"ל למדו אותנו "עד היכן כיבוד אב ואם" בהבאת דוגמאות מן העכו"ם (דב"ר א) וביאר ר' צדוק מלובלין ("פרי צדיק", בראשית, ח"ב דף 81) שהסיבה לכך שיהא להם עדיפות בזאת על ישראל היא מבחינת השכל האנושי. כיון שההורים הביאו את הבן לעוה"ז והרי הבן מחבב מאד תענוגות עוה"ז ויצרו הרע עוזר לו בכבוד זה שמכבד אותם. מה שאין כן בניי שמכבדים אב ואם מחמת המצוה השמעית, ובוה יצר הרע מפריע.

לעומת זאת, כאשר אנו מעיינים במצבם הרוחני של ישראל בדורה של אסתר, חטאו בנשואי-תערובת, היו מחללי-שבתות, וילדיהם לא ידעו אפילו לדבר יהודית (=עברית) (נחמיה יג א-כד). ועוד: הנה ליכא דידע לישנא בישא כמו המן (מגילה יג): וידענו כי פירוש לה"ר הוא על דברי אמת, כי אם מדובר בשקר וגוזמא, זה נקרא "מוציא שם רע". ואמר המן, "ישנו עם אחד" (הם ישנים מן המצוות). וגם חכמי ישראל משתתפים במעל ("עם אחד"), כדברי מהרש"א שם. כי גם בהשתתפותם של היהודים בשושן בסעודת-אחשוורוש, מכל חכמי הדור, רק מרדכי בלבד היה מוחה בהם. גם בענין ההשתחויה לצלם נבוכדנצר, כל הדור נכשל חוץ מחנניה מישאל ועזריה. ומשמע שחכמי הדור ג"כ נגררו אחרי החטא. ובכן, איך ניצולו היהודים מן גזירת כליה? אחרי כל התהפוכות הנ"ל, יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא? אלא כתוב: "אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתם במה אהבתנו? הלוא אח עשיו ליעקב, נאום ה', ואוהב את יעקב!" (מלאכי א/א). כלומר, אמנם הם אחים דומים, ואעפ"כ יש שוני עצום ביניהם! – ומהו?.

תשובת שאלה זו כי יש בישראל שתי בחינות:

(א) מצד בחירתם במעשים טובים, וב) מצד סגולת נשמתם.

אין לנו לטעות לדון לפי הגוון החיצוני (מעשיהם) כי השורש-הנפשי והסגולי הוא הקובע העיקרי. ר' צדוק כותב ב"תקנת השבין" (דף 26, תחילת קטע ו') כי יש שתי נקודות:

(1) המבט על תהלוכות ההיסטוריה, ההשתלשלות המעשית (פעולות אנושיות) וזה באמת תלוי בבחירה שישראל בוחרים מה יהיו מעשיהם.

(2) אבל יש גם הידיעה העליונה והאלוהית הקבועה מראש, שהיא הסגולה.

לפי הסברו של ר' צדוק, ישראל בעוה"ז הם רק מיישמים ומביאים לידי גילוי אותה התכנית האלהית. "כי כפי שורשם, כך הם כל עניינם." הוא כפר בתחיית המתים לפיכך אין לו חלק' (סנהדרין ז.ז) זהו מצד הבחירה. אבל מצד "הידיעה" (של ה') הוא בהיפך, שמי שאין לו חלק בתחיית המתים, הוא כופר בתחיית המתים" (ירמיהו לילה", דף 20, קטע יח).

כלומר, ההבדל בין ישראל לאוה"ע הוא בעצם, ולא רק מצד ההבדלים שיש בין מעשי אלו למעשי אלו. ולכן לפעמים רשעי ישראל מרשיעים, אבל לכשיהיו בעלי-תשובה (אזי תיחשב העבירה למצוה)... ודלא כעכו"ם אשר כל מעשיהם שלא לשמה". (ירמיהו לילה", דף 26 וע"ע "צדקת הצדיק", קטע נ"ב). עיין ר"ה (ד. מה בין מצוות של עכו"ם למצוות של ישראל, כאשר שניהם עושים שלא לשמה "על מנת שיחיה בני", עיי"ש תוספות. (וכדבריו ב"רמיהו לילה" דף 50 עיי"ש) אמנם יש איזה גוון חיצוני של התדמות בין ישראל לעמים, אבל בשורש של המחשבה דלעילא, אין שום דמיון ביניהם, וככל דברי מהר"ל. (ניצח ישראל", סוף פ"ב / סוף פ"א / ותחילת פ"ג).

ולכן גם ביום הכיפורים כאשר השטן פותח-פה להשחית ולקטרג: "הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז" וכדומה, או יותר גרוע מזה (עיין גר"א על משלי יא/ט; יב/ים) כאשר נדמה לעיני בשר כי שני השעירים דומים ממש כתאומים, אזי בא הגורל העליון (אשר מנוהל על ידי ה', כמו שהיה בגורלו של המן) ובא להורות מי הוא לה', ומי הוא לעזאזל. כלומר, גם כאשר מתוך מצב שהוא מבוסס-ביין היהודי מתנהג כגוי, בו בזמן שהגוי מתנהג במוסריות חיצונית, באה ההארה השמימית להודיע כי "יהודי לא נעתק משורשו העליון כי-הוא זה" (יפרי צדיק", דברים, דף 210).

ולכן שמו של החג "פורים, על שם הפור". (אסתר ט/כז). ולכאורה מוזר הדבר לקרוא מאורע כה כביר על שם פריט כה מזערי של כלי להפלת גורלות, שאינו מהווה את עצם הנס? אלא לפי כל דברינו הנ"ל (ועל סמך דברי הרב הוטנר) מובן מאד שעצם מהות רוממות ישראל נקבעת בהחלטיות נחרצת, בגזר דין של ה' דוקא ע"י הגורל הנראה מקרי וארעי. "אבל בפורים מתברר שכל תאוות של בני" הם בקדושה, וחטאיהם הם רק למראית-העין. כשנימולו נתהוו לבשר וגוף אחר. וכמו שהאדם מוליד אדם ובהמה מולידה בהמה, כך ישראל מוליד ישראל, ועכו"ם מוליד עכו"ם. ואי אפשר לעכו"ם לצאת מישראל או ישראל מעכו"ם, כי מלידה ומבטן הם נפרדים ושונים זה מזה". (סוף ספר "ירמיהו לילה", דף 179)

חז"ל ביטאו גישה זו – "ישראל אע"פ שחטא, ישראל הוא" (סנהדרין מד.) וטרחו לפרט שם שזהו אפילו אם עבר על כל חמשה חומשי תורה (נכלל בכך כפירה וחילול שבת וכדומה), בכ"ז "ישראל הוא". כי, "טבא לא הוא בישא" (ברכות כט.). שמא המעשים הם המגונים, אבל לא הנשמות.

זהו עומק הרעיון של פורים.

"לבלתי ידח ממנו נדח" (שמו"ב יד/ד). אפילו יתבוללו ויטמעו בין האומות, משם יחזרו (ישעיה ס/כא עיי"ש רד"ק). מיסתורין של תורה זו נתבארו במהר"ל על אבות, תחילת דף יג). ועוד כתב ר' צדוק "ונתגלה בפורים דנהפוך היא, דבני" אע"פ שהם ישנים מן המצוות, הם דבוקים (בשורש נפשם ובסגולה) בהש"י. דגם אם נשתקע עד דלא ידעי לגמרי, ותינוק שנטמע בין העמים שאין לו שום ידיעה, הוא דבוק לגמרי בהש"י" (ירמיהו לילה", דף 24, קטע כ.).

אשרינו מה טוב חלקנו, ומה נעים גורלנו, ומה יפה ירושתנו.